

Ders : 178**Konu : HİLFÜ'L- FÜDUL VE PEYGAMBERİMİZ (S.A.V.)**

ERDEMLİLER İTTİFAKI

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in **risalet** öncesi bir Arap dayanışma, savunma ve hak arama geleneği olan "hilf"lere katıldığı bilinmektedir. Bunlardan en meşhuru tarihe "**Hilfü'l-Fudûl**" (**Erdemliler-Faziletli İttifakı**) olarak geçen dayanışma teşkilatıdır.

Araplar'da "hilf" geleneği: Sözlüklerde "**anlaşma, akit ve yemin**" anlamlarına gelen hilf, terim olarak cahiliye Arapları'nda kabilelerin veya şahısların yardımlaşma, dayanışma ve himaye amacıyla yaptıkları antlaşma ve ittifakları ifade ediyordu.

Tarihî kaynaklar hilflerin daha çok iki anlamda kendini gösterdiğinden bahseder. Bunlardan birincisi savunma ve hak arama, ikincisi ise hak ve hukuk mücadelesi şeklindedir.

Birincisinde Arap kabileleri dış güvenliklerini sağlamak için başka kabilelerle bugünkü anlamda "savunma işbirliği antlaşmaları" imzalıyorlardı. Böylece Arap yarımadasının her yanına güvenli ticaret seyahatleri düzenleyerek, çıkarlarını güvence altına almış oluyorlardı. İşte bunları sağlayan antlaşmalara "hilf" deniyordu.

İkincisinde ise Arap olsun veya olmasın zulme uğrayan ve mağdur edilen kişilerin yanında yer alıp hak ve hukukunu zalimlere karşı korumak amacıyla bir araya gelen kabileler mazlumun hakkını zalimden alıncaya kadar mücadele edeceklerine dair yemin ediyorlardı.

Hilfü'l-Fudûl, "Hilf" ve "Fudûl" kelimelerinden meydana gelen isim tamlamasıdır. "**Faziletli İttifakı**", "**Gönüllülerin İttifakı**" demektir. Hilf, antlaşma, sözleşme ve ittifak; fudûl ise, faziletli, gönüllüler gibi anlamlara gelir.

Rivayete göre geçmiş zamanlarda Cürhum ve Katûra kabilesinden Fadl ve Fudayl adlarında üç kişi bir araya gelerek, Mekke'de zalim bırakmamağa, zulme uğrayanların hakkını zalimden almaya yemin etmişlerdi. ¹ Fakat zamanla bu unutulmuş ve zalimlere dur diyecek bir kurum kalmamıştı.

İşte bu maksatla Hilfü'l-Fudûl, Mekke ve çevresinde ticari güvenliği sağlamak amacıyla tekrar oluşturulmuş, Peygamberimiz (s.a.v.) de, peygamberlikten önce bu ittifaka katılmıştı.

Son ficar savaşını takip eden yıllarda Mekke ve çevresinde haksızlıklar, hırsızlık ve benzeri kötülükler hızla artmış ve güvenlik kalmamıştı. Mazlumun hakkını koruyacak, haksızlıklara dur diyecek ve karşı çıkacak bir kurum da yoktu.

¹ İslam Tarihi, M. Asım Köksal, C.12, sh.93

Mekke’de yabancı satıcıların malları satın alınır ama parası ödenmez, feryat ve figanlarına kulak asılmazdı. Hilfü’l-Fudûl, Mekke’ye dışarıdan gelenlere haksızlık ve zulümlerin yapılmasını önlemek için kurulmuştur.

O günkü Arap toplum yapısının böylesi bir teşkilatı ortaya çıkarması Mekke’deki haksızlıklar, zulümler ve savunmasızlığın had safhada olduğunun bir göstergesidir. Kabileler arasındaki egemenlik savaşları, Mekke tarihinin ana siyasi gelişmelerini teşkil ediyordu. Öte yandan Mekke’ye dışardan gelen yabancıların sık sık mağdur edildiği tarihi kaynaklarca ifade edilmektedir.

Rivayete göre Zubeyd kabilesinden Zebidî isimli bir kişi, umre için Yemen’den Mekke’ye gelmiş; yanında getirdiği bir deve yükü malın pazarlığını yapmıştı. As b. Vail, bu kişinin malını almış ama malların parasını ödememişti.² Yemenli yabancı parasını alamayınca Mekke’de birçok kişi ve kuruma müracaat etmiş, ama hiçbir sonuç alamamıştı. Bunun üzerine adam Ebû Kubeyş dağına çıkarak uğradığı haksızlığı şu şiirle dile getirmişti:³

“Ey Fihroğulları! Bir mazluma yetişin.
Mekke’nin ortasında malı elinden gitti.
Ey toplananlar! Kâbe’de grup grup
Umresini yapamayan perişan bir ziyaretçi var.
Ey Hicr ile Haceru’l-Esved arasında toplananlar!
Bu mukaddes yer, keremini tamamlayanlarındır.
Günahkâr ve zalim kişinin elbisesi,
Ona saygı ve asalet vermez.”⁴

Yemenli yabancıya mağduriyetine kimsenin aldırış etmediğini gören Hz. Peygamber’in amcası Zübeyr b. Abdulmuttalib, şehrin en zengin, yaşlı ve nüfuzlu kabile reisi durumundaki Abdullah b. Cud’ay’a başvurarak bu işin görüşülmesi için toplantı yapmaya ikna etti. Zübeyr b. Abdulmuttalib’in öncülüğünde Abdullah b. Cud’a’nın evinde bir toplantı yapıldı.

Toplantıda uzun tartışmalar yapıldı ve Mekke’ye gelen yabancılar için “hak ihlallerinin” devam ettiği, mevcut “hilf”lerin (kurumların) yansız ve tarafsız davranmadıkları, zulmü yapanın kendi kabilesinden olması durumunda hiç oralı olunmadığı, bunun ise kabul edilebilir bir durum olmadığı dile getirildi.

Toplantıya katılanlar bu ve benzeri haksızlıkların önlenmesi için yemin ettiler ve bir nevi kurucular kurulu gibi çalışacak gönüllü bir grup oluşturdular.

² a.g.e. M. Asım Köksal, C.12, sh.94

³ İslam’da İnanç, İbadet ve Yaşayış Ansiklopedisi, C.2, sh.761-762

⁴ Resûlullah’ın Hayatı ve Metodu, Münir Gadban, C. 1, sh. 93-95,

Bu toplantıya katılanlar, ellerini koku dolu bir kaba batırarak yemin ettiler ve ellerini böylece Kâbe duvarına vurdular. Bu hareketlerinden dolayı, bu antlaşmaya, “**Hilfu'l-Mutayyibin**=Koku sürünenler antlaşması” da denmişti.⁵ Yemin metni şöyledir:

“Allah’a yemin ederiz ki, Mekke’de ister bizden olsun ister yabancı, ister iyi olsun ister kötü, haksızlığa uğrayanın hakkını geri alıncaya kadar tek bir el gibi hareket edeceğiz. Denizde bir tek tüyü ıslatacak su kalmayıncaya kadar, Hira ile Sevr dağları yerlerinde kaldığı sürece bu yemine aykırı davranmayacağız ve birbirimize mali yardımda bulunacağız!”

Peygamberimiz (s.a.v.)’in de katıldığı bu toplantıda şu kararlar alındı:

1. Bu ittifaka katılanlar, mazlumun yanında, zalimin karşısında yer alacaklardır.
2. Mazlumun hakkını zalimden alıncaya kadar, birlikte hareket edeceklerdir.
3. Mekkeli olsun, Mekkenin dışından olsun, hiç kimseye haksızlık yapılmasına göz yummayacaklardır.
4. Toplantıya katılanlar, yeminlerinde; “denizde bir tek tüyü ıslatacak su kalmayıncaya kadar, Hira ve Sevr dağları yerlerinden yok oluncaya kadar” verdikleri söze bağlı kalacaklardır.⁶

Haksızlığa, zulme ve bu türden hak ihlallerine karşı “yeminleşenler”, yani Hilfü'l-Fudûl kurucular kurulu, Hz. Peygamber(s.a.v.) peygamberliğini ilan edince ona ilk destek veren kimseler oldular. Resûlullah (s.a.v.) bu ittifakla ilgili şöyle buyurmuştur:

شَهِدْتُ مَعَ عُمُومَتِي حِلْفَ الْمُطَيَّبِينَ، فَمَا أَحِبُّ أَنْ أَنْكُتَهُ، وَأَنْ لِي حُمْرَ النَّعَمِ

“Amcalarımla birlikte Mutayyibin Antlaşması’nda buldum. O zaman daha genç yaşıyordum. Bu anlaşmayı bozmam karşılığında kırmızı develerimin olmasını istemem (yani karşılığında kırmızı develer verilse de yine bu anlaşmayı bozmak istemem.)”⁷

HİLFÜ'L-FUDÛL'ÜN FAALİYETLERİ

Hz. Peygamber’in de kurucu üyesi olduğu “**Erdemliler İttifakı**”nın, İslam’dan önce ve İslam’dan sonra nasıl çalıştığını gösteren bazı olaylar şöyledir:

Hilfü'l-Fudûl’e dahil olanlar ilk iş olarak As b. Vail’den Zübeyd kabilesinden Zebidî’nin alacağını tahsil ederek, adamı sevinçle yurduna gönderdiler.

Bir tüccar kızı ile birlikte hac için Mekke’ye gelmişti. Şehrin güçlü ve egemen kişilerinden Nubeyh b. Haccâc, bu tüccarın kızını zorla elinden alınca, tüccar Hilfü'l-Fudûl’a başvurmuştu. Hilf mensuplarından bir grup gönüllü hemen Nubeyh’in evini kuşatırlar. Saldırgan, erdemlilerin kararlılığı karşısında fazla direnemedi ve kızı geri vermek zorunda kaldı.⁸

⁵ Edebü'l-Müfred, Buhârî, Terc. A. Fikri Yavuz, C.1, sh.504

⁶ İslam’da İnanç, İbadet ve Yaşam Ansiklopedisi, C.2, sh. 762

⁷ a.g.e. Buhârî, Terc. A. Fikri Yavuz, C.1, Hd. No:567; Müsned, Ahmed b. Hanbel, C.1 sh.190

⁸ a.g.e. M. Asım Köksal, C.12, sh.94-95

Sumale kabilesine mensup bir tüccar Mekke'nin ileri gelenlerinden Ubey bin Halef'e mal satmış, fakat parasını alamamıştı. Çaresiz kalan tüccar Hilfü'l-Fudûl'a başvurdu. Teşkilat mensupları adama, Ubey'e gidip "Fudûliler'den" geldiğini söylemesini, parasını tekrar istemesini, vermemesi hâlinde kendilerinin bizzat alacaklarını bildirmesini istediler. Bunun üzerine Ubey parayı hemen ödemek zorunda kaldı.

HİLFÜ'L-FUDÛL'UN ÖZELLİKLERİ

1. **Hilfü'l-Fudûl** cahiliye döneminde olup bitmiş bir olay değildir. Hz. Peygamber (s.a.v.), İslami dönemde de Hilfü'l-fudûl'un kuruluş amaçlarına daima bağlı kalmıştır.
2. **Hilfü'l-Fudûl** haklı-haksız veya adalet-zulüm ekseninde kurulmuş orjinal bir insan hakları örgütüdür. Bu mücadele eksenini Kur'an'ın siyasal ve sosyal amaçlarıyla tamamen örtüşen adalet-zulüm temelinde "taraf" bir mücadeledir.
3. **Hilfü'l-Fudûl** haksızlıklara karşı erdemli insanların bir araya gelmesi ve uluslararası ilişkilerde baskıcı güçlere karşı erdemliler blokudur.
4. **Hilfü'l-Fudûl** yeryüzünde adaleti ikame etmek, temel hak ve özgürlükleri korumak, iyiliği yaymak, kötülüğün önüne geçmek... Bunu yaparken de ehliyete, liyakata, istişareye dayanmaktadır.
5. **Hilfü'l-Fudûl** bizim insan hakları anlayışımıza ışık tutan çok eski dönemlerde zulme ve zalime karşı mazlumdansa yana, kendi için istediği iyilikleri bir başkası için de isteyen, kendisine yapılmasını istemediği kötülükleri bir başkasına da yapılmasını istemeyen, hak, adalet ve özgürlük sevdalarının buluşma mekânlarıdır.

Hilfu'l-Fudûl Antlaşmasından Alınacak Dersler

1. Resûlullah (s.a.v.), daha peygamberlikle görevlendirilmeden "mazlumun yanında durmak ve zalimin karşısında direnmek" maddesinden ibaret olan dolayısıyla hem cahiliye devrinde hem de İslam'da büyük önem taşıyan Hilfu'l-Fudul antlaşmasına katılmıştır. Efendimiz (s.a.v.) peygamberlikle görevlendirildikten sonra da hep mazlumun yanında yer almış zalimin karşısına çıkmıştır. Günümüzde de zulüm ve haksızlık her tarafı kaplamıştır. Zulmün karanlığı-nı dağıtabilmek için Müslümanların mutlaka tekrar Kitap ve sünnetin etrafında toplanmaları ve diğer meselelerde olduğu gibi zulme karşı mücadele etmede de Resulullah (s.a.v.)'in Kur'an ve sünnette belirtilen mücadele metoduna göre hareket etmeleri gerekmektedir.
2. Resulullah (s.a.v.), daha gencecik yaşta kavmiyle haşir neşir olmuş ve olayların içinde bulunmuş "el-Emin" lakabını kazanmıştır. Yeryüzüne Hakk'ın hakim olması için gece gündüz demeden çalışan dava erleri teşkilatçıların da mutlaka halkla kaynaşmaları, onlarla haşir neşir olmaları, onların dertleriyle dertlenmeleri ve yararlı gördükleri her türlü etkinliğe katılmaları gerekmektedir. İnsanların arasına inmeyen bir teşkilatçı halkın dert ve sorunlarını bilemeyeceği gibi, onlara hiçbir fayda da sağlayamaz. Nitekim Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“İnsanların aralarına karışıp onların sıkıntılarına katlanan Müslüman, insanlardan uzak durup onların sıkıntılarına katlanmayandan daha hayırlıdır.”⁹

3. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ*

“Zulmedenlere meyletmeyin; sonra size ateş dokunur (cehennemde yanarsınız). Sizin Allah’tan başka dostlarınız yoktur. Sonra (O’ndan da) yardım göremezsiniz!”¹⁰

Bu ayet,değil zalime yardım etmek, zulme meyletmek dahi çetin bir azaba yakalanmanın alâmetidir. Bu sebeple zalime ve zulme karşı durmak, mazlumlara yardımcı olmak ve onların haklarını korumak her Müslümanın görevidir.

Zulmü alkışlayamam, zâlimi asla sevemem,

Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.

M. Akif Ersoy

4. Kuvveti üstün tutanlardan değil, hakkı üstün tutanlardan yana olmalıdır. Yani, güçlüden yana değil haklıdan yana olmalıdır. Resûlullah (s.a.v.)’in şu hadisine kulak tıkamamalıdır:

مَنْ أَعَانَ ظَالِمًا بَاطِلٍ لِيُدْحِضَ بِهِ حَقًّا فَقَدْ بَرِيَ مِنْ ذِمَّةِ اللَّهِ وَذِمَّةِ رَسُولِهِ

“Her kim zâlime bâtil bir dâvâda, bir hakk’ı ortadan kaldırsın diye yardım ederse, Allah ve Resûlü’nün himayesinden uzaklaşmış olur.”¹¹

Not: Bu hafta;

1. Hûd suresi 112-113. Ayetlerinin tefsirini okuyalım.
2. Resûlullah (s.a.v.)’in “Her kim zâlime bâtil bir dâvâda, bir hakk’ı ortadan kaldırsın diye yardım ederse, Allah ve Resûlü’nün himayesinden uzaklaşmış olur.” hadisini ezberleyelim.
3. Bu dersi aile fertlerimizle de paylaşalım.

⁹ Tirmizî, Kıyâmet 55

¹⁰ Hûd, 11/113

¹¹ Terğîb ve Terhîb, Hâfız el-Münzîrî, c.4, sh.458